

Tycho Brahe

VEN

Strax före Valborg invigdes det efterlängta Tycho Brahemuseet i före detta Allhelgonakyrkan på Ven.

Tycho Brahe är en av vetenskapshistoriens mest spännande personligheter. Hans stora insats var att med egenkonstruerade mätinstrument kartlägga stjärnor och planeters positioner på himlavalvet, instrument som på 1500-talet tillät en tidigare oöverträffad noggrannhet. På Ven skapade han en slottsanläggning helt utformad för att tjäna vetenskapens syften och här samlade han en stor grupp forskare och assistenter kring ett gemensamt forskningsprogram.

Tycho Brahes liv och vetenskapshistoriska betydelse skildras i det nya museet genom rekonstruerade instrument, multimedia och arkeologiska fynd från området.

Att det nya museet placerats i en kyrkobyggnad ger en särskild dimension åt utställningen. Den viktigaste drivkraften för renässansens astronomer var just att förstå den gudomliga skapelsen. Det är även ett bra exempel på hur Statens fastighetsverk lyckats utveckla en traditionell byggnad för nya användares behov. Det vackra kyrkorummet ger också en fin inramning åt de stora astronomiska instrumenten som nu återigen kan ses på Ven i den form Tycho Brahe gav dem.

TUMBA BRUK FIRAR 250-ÅRSJUBILEUM

I sommar återuppstår Tumba bruk som ett levande museum med utställningar om sedlarnas historia, papperstillverkningen och livet på bruket. Det är Kungliga Myntkabinettet som ansvarar för museiverksamheten och S FV som har ansvaret för byggnader och mark.

När Riksbanken sålde Tumba bruk år 2001 pekade Riksantikvarieämbetet ut det industriellt och kulturhistoriskt unika bruksområdet som nationellt kulturarv. Bruksområdet ingick därför inte i försäljningen utan överläts som gåva till S FV med uppdrag att förvalta och vårda mark och byggnader så att den ursprungliga levande brukskaraktern i möjligaste mån bevarades.

Tumba bruksmuseum är inrymt i tre byggnader. Stall- och oxhuset fungerar som entré med kafé och ska hysa tillfälliga utställningar: sedlarnas och sedeltryckeriets historia i Sverige, utländska sedlar, Riksbankens historia och mycket mer. I Kölnan finns utställningar om livet på bruket, arbetsförhållanden, skolan och barnens värld samt Tumbas och Botkyrkas historia. Här finns även kontor, forskarum och bibliotek. I Röda magasinet visas hur man gör papper, och här kommer även att finnas möjligheter för besökarna att själva prova på hantverket.

För att ytterligare fira de 250 åren ger Posten ut ett nytt frimärke och Riksbanken en samlarsedel i valören 100 kr, båda med motiv från Tumba bruk.

Överst. Det nya Tycho Brahemuseet i före detta Allhelgonakyrkan på Ven.

T.v. Kölnan vid Tumba bruk.

BECKHOLMEN – STANS GIFTIGASTE

Beckholmen ligger i centrala Stockholm strax söder om Djurgården. Den ingår i Nationalstadsparken och marken ägs av Statens fastighetsverk. Ön har sedan 1600-talet använts för olika industriella verksamheter vilket gör platsen kulturhistoriskt intressant. Samtidigt har det gjort att marken utsatts för stora miljöpåfrestningar. Redan 1633 inrättades ett becksjuderi på ön och mot slutet av århundradet flyttade tjärhovet – den stora uppslagsplatsen för tjära – över till Beckholmen från Södermalm. Ett par hundra års tjärhantering gjorde marken mer eller mindre impregnerad av tjärämnen.

Då handeln med tjära avtog på 1800-talet inrättades i stället ett skeppsvarv på ön och två stora torrdockor sprängdes ut ur klipporna. Sedan dess har varvsrörelse i någon form förekommit på Beckholmen fram till våra dagar. Ön köptes in av staten 1918 genom Marinförvaltningen, som lät anlägga ytterligare en torrdocka. Stora mängder sprängsten och rivningsmassor har genom åren förts på stränderna och ökat holmens ursprungliga yta till det dubbla.

Med tanke på Beckholmens långa industriella historia är det knappast förvånande att föroreningar påträffats i marken på ön och i omgivningarna. Redan 1997 konstaterades att ön var förorenad av tjärprodukter och tungmetaller som har koppling till varvsverksamheten.

Det finns uppskattningsvis flera hundra kilo av framför allt kvicksilver, bly, koppar, zink och arsenik i Beckholmens jord. Grundvattnet och sedimenten utanför ön är också påverkade, vilket talar för att spridning av föroreningar pågår eller har pågått även under senare delen av 1900-talet.

Beckholmen har visat sig vara en av de mest förorenade platserna i Stockholms län. Länsstyrelsen har därför prioriterat arbetet med vidare utredning och efterbehandling

Sekel av industriell verksamhet har satt sina spår på Beckholmen.

av ön. På initiativ av Statens fastighetsverk tillsammans med Kungliga Djurgårdens förvaltning och Länsstyrelsen har kompletterande markprover tagits över hela ön under sommaren 2004. Analysdata har nu sammanställts och utvärderats och en bedömning av vilka miljö- och hälsorisker föroreningarna medför har tagits fram.

Enligt både praxis och gällande miljölagstiftning ska den som förorenar ett mark- eller vattenområde städa upp efter sig, men med tanke på att föroreningarna tillkom-

mit under så lång tid finns det inget entydigt svar på frågan om vem som har orsakat de olika föroreningarna.

I det här fallet kommer därför staten att behöva bära en stor del av ansvaret. Det gäller nu att ta reda på vad som behövs för att få en tillfredsställande miljö på Beckholmen och vilka åtgärder som är ekonomiskt möjliga och praktiskt genomförbara. Arbetena har hittills finansierats av Statens fastighetsverk och Länsstyrelsen i Stockholms län.

BOKEN OM ROSERSBERGS SLOTT

För någon månad sedan kom boken om Rosersbergs slott, som är det fjärde bandet i bokserien om de kungliga slotten. Bokserien utges i samarbete mellan Statens fastighetsverk, Kungl. Hovstaterna och Byggförlaget, och är en bred skildring av slottsbyggnaderna som en del av det nationella kulturarvet.

Rosersbergs slott i Uppland är internationellt uppmärksammat för sina unikt välbevarade inredningar i nyklassicism. Ändå är Rosersberg kanske det kungliga lustslott som förblivit mest okänt för en större allmänhet. Slottet upphörde att vara bostad för den kungliga familjen 1860 och kom efter det att främst tjäna som militär utbildningsplats.

I den nya boken tecknas för första gången slottets samlade historia – från 1600-talet fram till i dag.

Här ges en utförlig presentation av byggnadshistoria, inredningar, samlingar och trädgård. Nya perspektiv på slottets inredningshistoria, parkanläggningen, hovlivet under Karl XI:s och Karl XIV Johans tid samt den militära epoken presenteras av några av våra främsta experter.

I nytagna fotografier av Lennart Durehed och med ett stort bildmaterial bestående av ritningar, kartor och historiska framställningar förmedlas en rik och mångskiftande bild av ett av vårt lands främsta byggnadsverk. Boken finns att köpa i bokhandeln.

